

BEATA NAMYŚLAK

Uniwersytet Wrocławski, Polska
University of Wrocław, Poland

Usługi w zakresie kultury we Wrocławiu

Cultural Industries in Wrocław (Poland)

Streszczenie: Celem artykułu jest określenie stanu rozwoju przemysłów kultury (rozumianych jako usługi w zakresie kultury) we Wrocławiu. W pierwszej części pracy sporządzono diagnozę przemysłów kultury z podziałem na: przemysł wydawniczy, muzyczny oraz filmowy i telewizyjny. Analizę przeprowadzono w oparciu o dane statystyczne, literaturę przedmiotu oraz wywiady z przedstawicielami środowiska wrocławskiej kultury. Autorka odniosła się do wielkości analizowanych podmiotów, ich liczebności, struktury oraz pozycji na rynku. Zebrane wnioski usystematyzowano w postaci tabeli SWOT. Poniżej zaprezentowano wybrane konkluzje z przeprowadzonej analizy: (1) rozwój działalności filmowej dokonuje się w oparciu o nowe wyzwania i niejednokrotnie nie nawiązuje do ukształtowanego wcześniej potencjału i dorobku, (2) na podstawie danych zawartych w rejestrze REGON można stwierdzić, że oddziaływanie podmiotów z zakresu tradycyjnych przemysłów kultury na rynek pracy jest słabe, (3) największa dynamika liczby nowo zakładanych podmiotów cechuje sektor nowych mediów, w tym wydawnictw gier komputerowych.

Abstract: The aim of the work is to characterise cultural industries in Wrocław. In the first part of the work the diagnosis of culture industries was presented; the diagnosis was given for: publishing, music, film and television industries. The analysis was prepared based on statistical data, literature and information from representatives of the Wrocław culture. The author realised the aim of the article referring to the size, structure, quantity and the market position of analysed entities. Conclusions were aggregated using the SWOT analysis. Selected conclusions are as follows: (1) the development of film industry does not reflect the historical potential; new ideas and trends are more important, (2) influence of cultural industries on labour market in Wrocław is rather weak, (3) the highest growth of new created entities is noticed in the media sector, including publishing of computer games.

Słowa kluczowe: analiza SWOT, przemysły kultury; Wrocław

Keywords: culture industries; SWOT analysis; Wrocław

Otrzymano: 18 grudnia 2017

Received: 18 December 2017

Zaakceptowano: 6 lipca 2018

Accepted: 6 July 2018

Sugerowana cytacja / Suggested citation:

Namyślak, B. (2018). Usługi w zakresie kultury we Wrocławiu. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 32(3), 252–262. <https://doi.org/10.24917/20801653.323.16>

WSTĘP

Kultura jest współcześnie jednym z podstawowych czynników wielu procesów rozwojowych. Przyczynia się do zwiększenia atrakcyjności obszaru jako miejsca zamieszkania, inwestowania czy destynacji turystycznej. Kształtuje funkcje metropolitalne oraz znaczenie miast w układach przestrzennych, gospodarczych i społecznych (m.in. Throsby, 2010; Klasik, 2011; Towse, 2011; Namysłak, 2014; Murzyn-Kupisz, 2016; Stachowiak, 2015). Niemniej jednak rozwój kultury czy szerzej działań twórczych nie należy do potrzeb uznawanych za niezbędne. Jest wiele osób, które nie uczestniczą w życiu kulturalnym, chociaż z drugiej strony nawet w najbardziej prymitywnych społeczeństwach uprawiano własną twórczość artystyczną. Jest to pewien wymóg natury społecznej, ale to, czy kultura będzie pożądana społecznie i jaką będzie miała rzeczywistą wartość, zależy od wielu uwarunkowań.

Rola, jaką docelowo ma odegrać sektor kultury w rozwoju miast i regionów w Polsce, nie jest jeszcze do końca zdiagnozowana. Jednak wiele cech potwierdza dynamikę tego sektora: rosnąca liczba podmiotów na rynku, duży udział młodych i wykształconych osób z grupy o największej mobilności mieszkających przeważnie w dużych miastach. Sektor kultury wpływa również pośrednio na rozwój jednostek terytorialnych (m.in. poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój sektorów komplementarnych (np. turystyki) czy udział w tworzeniu pozytywnego wizerunku miasta i regionu.

Artykuł poświęcony jest usługom w zakresie kultury, określanym jako przemysły kultury, do których zalicza się: przemysł telewizyjny, filmowy, muzyczny i wydawniczy. Działalności te oddziela się od drugiej kategorii, obejmującej kwestie związane z organizacją np. koncertów, wystaw, sztukę wizualną (malarstwo, rzeźba, fotografia) oraz sztuki performatywne (opera, orkiestra, teatr, taniec, cyrk) (m.in. Drobniak, Wrana, 2008; Polko, Wrana, 2009; UNESCO..., 2009; Stryjakiewicz, Stachowiak, 2010; *Economy...*, 2011; Towse, 2011).

Jest dość istotna różnica między tymi dwoma grupami działalności. Produkt tradycyjnych przemysłów kultury może ulec powieleniu, ma charakter powtarzalny i możliwe jest jego rozpowszechnianie (*system recorded*). Tymczasem przedsięwzięcia typu spektakl operowy czy występ cyrkowców mają charakter dóbr niepowtarzalnych i stanowią cel konsumpcji tylko w danym momencie i czasie (*system live*). Przemysły kultury (*cultural industries*) to pojęcie o stosunkowo wąskim znaczeniu. Obejmuje tylko wymienione cztery rodzaje aktywności, które wraz z działalnością artystyczną i dziedzictwem narodowym składają się na sektor kultury (*the culture sector*); a ten z kolei wraz z reklamą, architekturą, tworzeniem oprogramowania, wzornictwem i projektowaniem zalicza się do działalności twórczych (*creative industries*). Pojęciem o najszerszym zakresie jest sektor kreatywny (*the creative sector*), na który składają się zarówno wymienione działalności twórcze, jak i działalności o dużym stopniu nasycenia wiedzą (*the knowledge intensive sector*), obejmujące m.in. usługi otoczenia biznesu.

Celem artykułu jest określenie stanu rozwoju przemysłów kultury we Wrocławiu oraz próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy przemysły kultury mogą przyczynić się do zmiany utrwalonych struktur miejskich, np. w zakresie wpływu na rynek pracy. Realizacja celu drugiego nawiązuje do rozwijanej obecnie w literaturze przedmiotu koncepcji hybrydyzacji rozwoju struktur miejskich. Jak twierdzi A. Drobniak (2017), proces hybrydyzacji polega przede wszystkim na łączeniu, mogącym przejawiać się

w postaci połączenia (celowego bądź przypadkowego) rozwiązań tradycyjnych i nowoczesnych w celu osiągnięcia nowej jakości, a także jako połączenia dwóch składowych (np. dwóch funkcji), które dotychczas nie były ze sobą łączone¹.

Wszystkie te sytuacje mogą mieć miejsce w niezwykle zróżnicowanej przestrzeni, jaką jest przestrzeń miasta. Zwrócenie uwagi na procesy hybrydyzacji miast jest swoistym *signum temporis*, odpowiedzią na dynamiczne zmiany zachodzące w organizmach miejskich. Zmiany społeczne, gospodarcze czy przestrzenno-funkcjonalne dokonują się na jakiejś tkance – rzadko kiedy nowe wypiera całkowicie stare. W celu znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy przemysły kultury mogą przyczynić się do hybrydyzacji struktur miejskich w przypadku Wrocławia, autor przyjął dwa założenia: pierwsze zakładające, że rozwój przemysłów kultury odbywa się wskutek połączenia ukształtowanego już wcześniej potencjału w sektorze kultury z aktualnymi dokonaniem i kierunkami rozwoju, oraz drugie – że przemysły kultury mają wpływ na zmianę mogącą dokonać się na rynku pracy. Potwierdzeń tych założeń autor będzie starać się poszukiwać w niniejszej pracy.

DIAGNOZA PRZEMYSŁÓW KULTURY WE WROCŁAWIU

Przed działalnościami związanymi z przemysłami kultury w Polsce rysuje się ciekawa przyszłość. W naszych miastach są one zazwyczaj w fazie wzrostu, a zatem przemysłane działania w tej sferze powinny przynieść spodziewane pozytywne rezultaty w relatywnie krótkim czasie. Połączenie rozwoju gospodarczego z rozwojem kulturalnym wydaje się pożądanym kierunkiem przeobrażeń struktur miejskich, z czego miasta Europy Zachodniej zdały sobie już wcześniej sprawę, rozwijając intensywnie sektor mediów oraz usług dla biznesu. Przemysły kultury przyczyniają się do dywersyfikacji struktury gospodarki miasta. Podnoszą również rangę ośrodka miejskiego, kształtują jego charakter, wizerunek, zwiększają dostępność dóbr i usług na rynku.

Poniżej zaprezentowano charakterystykę przemysłów kultury na obszarze Wrocławia oraz gmin otaczających². W pierwszej części została opisana każda z działalności. Całość rozważań kończy analiza SWOT dla wszystkich omówionych wcześniej rodzajów działalności, której celem jest przede wszystkim przedstawienie potencjału poszczególnych przemysłów oraz ich możliwego wpływu na rozwój Wrocławia (tab. 1 a, b, c). W zestawieniu wykorzystano dane z rejestru REGON. Uwzględniono podmioty, które jako pierwszą swoją działalność wykazały: działalność wydawniczą, filmową, telewizyjną bądź muzyczną. Poddano analizie podmioty aktywne, które po 1999 roku wpisywały lub modyfikowały swoje dane w REGON. Wylimitowano firmy w upadłości i firmy w likwidacji, ale z pozostawieniem tych podmiotów, które zawiesiły działalność. (Praktyka wskazuje, że większość z tej grupy po jakimś czasie wznawia działalność; niektóre podmioty nawet określają datę wznowienia aktywności). W tak wyodrębnionej bazie danych przemysł kultury reprezentuje 969 podmiotów, w tym 882 (91%) zlokalizowanych jest we Wrocławiu, a 87 (9%) w gminach sąsiednich. W tym miejscu można

¹ O hybrydyzacji pisali również m.in. J.S. Gross (2016), M.R. Patkar i Y.M. Keskar (2014).

² Do badania przyjęto jeden pas gmin otaczających Wrocław, tzn. Czernicę, Długołękę, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Miękinię, Oborniki Śląskie, Siechnice, Wiszniew Małą, a także Żórawinę, która nie sąsiaduje bezpośrednio z Wrocławiem, ale domyka pierścień gmin wokół miasta. Tak wyznaczona strefa podmiejska obejmuje obszar niespełna 1280 km², co stanowi 6,4% obszaru województwa. Zamieszkuje ją ponad 133 tys. mieszkańców (4,6% ludności województwa).

dodać, że dominacja Wrocławia w zakresie przemysłów kultury jest bardzo zbliżona w porównaniu z działalnościami twórczymi. W przypadku *creative industries* Wrocław skupia bowiem 89,1% podmiotów.

W analizowanym zestawie firmy zatrudniające do 9 pracowników stanowią ponad 94,6% ogółu podmiotów, a wraz z podmiotami małymi, liczącymi do 49 pracujących – ponad 99,2% podmiotów zlokalizowanych we Wrocławiu. Wartości te są podobne do udziału wszystkich mikro- i małych przedsiębiorstw względem ogółu podmiotów gospodarczych w mieście (analogicznie 96,3% i 99,2%). Podmiotów średniej skali w badanej grupie jest niewiele, bo zaledwie sześć, a dużej – tylko jeden. Największym pracodawcą jest Unit4 Teta S.A. (działalność wydawnicza z zakresu oprogramowania i gier komputerowych). Z kolei w gminach otaczających Wrocław jedynie 17 firm zatrudnia więcej niż 10 osób. Pozostałe to mikroprzedsiębiorstwa.

Liczba nowo zakładanych podmiotów zmieniała się falowo. Lata o największym przyroście liczby zakładanych nowych firm to: 1991–1992, 2000–2001 oraz najdłuższy okres od 2010 roku do dzisiaj. Tendencja wzrostowa zauważalna jest jednak już od 2005 roku. Na tym tle wyraźnie odznacza się działalność wydawnicza, w przypadku której po 2007 roku zauważalny jest spadek nowo zakładanych firm.

Starano się również ustalić, czy istnieje korelacja między datą powstania firm a wielkością przyrostu produktu krajowego brutto (%). O ile istnieje wyraźna korelacja między przyrostem PKB a napływem inwestycji zagranicznych czy innymi procesami w gospodarce narodowej, o tyle korelacja między datą powstania podmiotów reprezentujących działalność twórczą a PKB (%) jest bardzo słaba. Obliczone współczynniki korelacji (R_{xy}) oscylują wokół zera. Najwyższą wartość cechuje przemysł telewizyjny ($R_{xy} = 0,15$). O powstawaniu podmiotów z zakresu przemysłów kultury decydują zatem inne czynniki, np. ustawodawcze, a nie dynamika rozwoju gospodarczego mierzona przyrostem PKB.

Ponieważ część podmiotów rejestrowanych jest na adresy prywatne, postanowiono sprawdzić, jak silna jest korelacja między liczbą firm a liczbą mieszkańców. Obliczony jednak w tym względzie współczynnik korelacji osiągnął wartość niższą od zakładanej ($R_{xy} = 0,672$). W tym przypadku na obniżenie współczynnika korelacji najsilniej wpływają Kobierzyce, które posiadają zbyt mało podmiotów badanego typu w relacji do liczby mieszkańców oraz Czernica, którą cechuje sytuacja odwrotna.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Na działalność wydawniczą składa się: wydawanie książek, wykazów oraz list, gazet, czasopism i pozostałych periodyków, a także działalność wydawnicza z zakresu gier komputerowych oraz oprogramowania. Łącznie liczba podmiotów zarejestrowanych w wymienionych kategoriach we Wrocławiu i sąsiednich gminach wynosi 614, z których 95,6% należy do grupy mikroprzedsiębiorstw. Do grona bardziej znanych wydawnictw książek należą m.in. Siedmioróg wydający książki dla dzieci i młodzieży, Wiking specjalizujący się w podręcznikach i atlasach szkolnych, Oficyna Wydawnicza Atut wydająca m.in. prace poświęcone Dolnemu Śląskowi oraz wydawnictwa uczelni wyższych. We Wrocławiu zlokalizowana jest również najstarsza (1817) polska oficyna wydawnicza Ossolineum, która ze względu wielość nagromadzonych problemów jest aktualnie w stanie likwidacji. Ogólnie jednak zwraca uwagę brak wydawnictw dużych, drukujących książki o wysokich nakładach, które mogłyby konkurować z uznanymi

wydawnictwami w kraju. (Największe krajowe wydawnictwa książek mieszczą się w Warszawie, m.in. Świat Książki, Reader's Digest czy Prószyński i S-ka, z których dwa pierwsze należą do zagranicznych koncernów wydawniczych). Poza tym z wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami wydawnictw wrocławskich wynika, że wydają one z każdym rokiem coraz mniej tytułów (np. kiedyś 300, ostatnio 40) i w coraz mniejszych nakładach (np. dawniej – kilkadziesiąt tysięcy, obecnie – niekiedy jedynie kilka tysięcy egzemplarzy jednego tytułu).

Wydawców gazet jest we Wrocławiu 30. Jednak tylko trzy podmioty zatrudniają więcej niż 10 osób. Są to: Stymar, który wydaje „Autogiędę Dolnośląską”, Internet Prasa Media specjalizujący się również w tematyce motoryzacyjnej oraz E-Kiosk oferujący elektroniczne wydawnictwa prasowe. Największe dwa wrocławskie dzienniki – „Gazeta Wrocławska” i „Gazeta Wyborcza” – należą do wydawców zlokalizowanych poza Wrocławiem. „Gazeta Wrocławska” należy do Grupy Wydawniczej Polskapresse, która jest z kolei częścią niemieckiej grupy medialnej Verlagsgruppe Passau. Z kolei wydawcą „Gazety Wyborczej” jest concern medialny Agora S.A., którego siedziba znajduje się w Warszawie. W ostatnich latach nakłady jednego i drugiego dziennika spadają zarówno w skali Wrocławia, jak i w kraju.

Wydawców czasopism i innych periodyków jest 74. Są wśród nich firmy małe i średnie. Do średnich zaliczają się: Motor Presse (wydawca pięciu miesięczników motoryzacyjnych oraz „Men's Health”) i Phoenix Press (wydawca m.in. *teleguidów*, krzyżówek, czasopism kulinarnych i dziecięcych oraz poradników). Phoenix Press ma już istotną pozycję na polskim rynku. Rocznie publikuje prawie 70 tytułów. Ma pierwsze miejsce w segmencie zwanym *real life*. Aktualnie zatrudnia ponad 100 osób. Inne małe przedsiębiorstwa z tej kategorii zajmują się wydawaniem czasopism mniej znanych. Są to: Makler, Solkol, Wolna Droga, Apteka czy Mazur. Nakład w tych wydawnictwach nie przekracza jednak kilku tysięcy egzemplarzy, podczas gdy niektóre czasopisma wydawane przez Motor Presse mają nakład 60–80 tys. egz., a nakłady najlepiej sprzedawanych tytułów wydawnictwa Phoenix Press dochodzą nawet do 800 tys. egzemplarzy („Przepisy Czytelników” czy „Przepis na Zdrowie”).

Na pozostałą działalność wydawniczą składa się łącznie 97 podmiotów, z których pięć zatrudnia przynajmniej 10 osób. Są to firmy zajmujące się wydawaniem zleconych zadań – publikacji książkowych, kartek pocztowych, kalendarzy, dyplomów, reklam i innych. Nie wydają żadnych publikacji cyklicznie.

Pozostałe dwie podsekcje związane są z wydawaniem gier komputerowych oraz oprogramowania. Łącznie tworzy je 209 podmiotów. W tej grupie największym pracodawcą jest Uni4 Teta – podmiot świadczący szeroki zakres usług programistycznych, który projektuje i wdraża systemy IT potrzebne w procesie zarządzania szczególnie dużymi i średnimi przedsiębiorstwami.

Rynek wydawniczy wraz z rynkiem muzycznym został w Polsce dość szybko sprywatyzowany, przynajmniej jak na sektor kultury. Działalność wydawnicza (łącznie) wyróżnia się przez to bardzo wysokim udziałem własności prywatnej. We Wrocławiu udział ten wynosi 99,7%.

Na koniec warto dodać, że Wrocław zamierza starać się o uzyskanie tytułu miasta kreatywnego UNESCO w dziedzinie literatury, co może stworzyć nowe perspektywy rozwoju m.in. dla podmiotów z zakresu przemysłu wydawniczego.

PRZEMYSŁ FILMOWY I TELEWIZYJNY

W klasyfikacji PKD działalność związana z filmem obejmuje: działalność związaną z produkcją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych, działalność postprodukcyjną związaną z filmami, nagraniami wideo i programami telewizyjnymi, działalność związaną z dystrybucją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych oraz działalność związaną z projekcją filmów. Pierwsza z wymienionych jest najbardziej liczna, bowiem tworzą ją 232 podmioty zlokalizowane we Wrocławiu (łącznie z gminami ościenymi). Liczebność pozostałych kategorii jest znacznie mniejsza i wynosi, odpowiednio, 31, 7 oraz 8 podmiotów.

Wśród mikroprzedsiębiorstw reprezentujących działalność związaną z produkcją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych przeważają firmy zajmujące się wideofilmowaniem oraz (w większości amatorskie) studia filmowe, trudniące się przede wszystkim obsługą okolicznościowych przyjęć. Grupę małych przedsiębiorstw stanowią głównie firmy specjalizujące się w castingach, filmach reklamowych i promocyjnych (np. Studio ABM), a także firmy zajmujące się szukaniem aktorów i statystów do filmów oraz reklam (m.in. Centrum Filmowe ATV).

W grupie tej przedsiębiorstwem o największej dynamice rozwoju jest ATM Grupa S.A z siedzibą w Bielanach Wrocławskich, która powstała w 1992 roku. Jej początkowa twórczość obejmowała reportaże i filmy dokumentalne, później programy cykliczne – teleturnieje i *reality show*, by ostatecznie skoncentrować się przede wszystkim na produkcji seriali telewizyjnych (m.in. *Ranczo*, *Pierwsza miłość*, *Świat według Kiepskich*). Obecnie ATM Grupa S.A. to największy niezależny polski producent telewizyjny. Jako jedyna firma w tym sektorze dysponuje własnym zapleczem technicznym, umożliwiającym realizowanie dużych projektów telewizyjnych. ATM produkuje programy na zlecenie stacji telewizyjnych w Polsce, z powodzeniem sprzedaje też licencje na swoje programy odbiorcom zagranicznym, m.in. do Nowej Zelandii, Włoch, Grecji, Czech, Irlandii i na Ukrainę. Ponadto wymienia się formatami z producentami z Danii, Szwecji, Wielkiej Brytanii, USA, Hiszpanii, Argentyny, Niemiec, Belgii, Francji i Włoch.

W kategorii produkcji filmów fabularnych i seriali telewizyjnych należy jeszcze wspomnieć o Wytwórni Filmów Fabularnych we Wrocławiu, będącej jeszcze do niedawna jedną z największych wytwórni filmowych w Polsce. WFF odegrała dużą rolę w rozwoju polskiego filmu w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku, a więc w tzw. złotej erze kina polskiego. Powstało tu blisko 430 filmów fabularnych, w tym dzieła, które weszły do historii polskiego kina, m.in. *Popiół i diament* (reż. A. Wajda), *Nóż w wodzie* (reż. R. Polański), *Rękopis znaleziony w Saragossie* (reż. W.J. Has), *Sami swoi* (reż. S. Chęciński). Niestety, początki okresu transformacji ustrojowej przyniosły załamanie produkcji filmowej. W 2011 roku zdecydowano o likwidacji Wytwórni i utworzeniu w tym miejscu Centrum Technologii Audiowizualnych (CeTA), którego zadaniem jest upowszechnianie nowatorskich technik multimedialnych.

Dystrybucją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych zajmuje się siedem podmiotów. Największa w tej kategorii jest Odra-Film – instytucja samorządu województwa dolnośląskiego, która istnieje od 1951 roku. Przedmiotem jej działania jest upowszechnianie kultury filmowej oraz dystrybucja, rozpowszechnianie, opracowywanie i produkcja filmów. Odra-Film przeprowadza również konkursy i wybiera w nich filmy, których staje się koproducentem.

Projekcją filmów oraz działalnością postprodukcyjną związaną z filmami, nagraniami wideo i programami telewizyjnymi (czyli udźwiękowieniem, efektami specjalnymi czy montażem) zajmują się jedynie mikroprzedsiębiorstwa, zlokalizowane w różnych dzielnicach miasta. Firmy postprodukcyjne świadczą usługi dla lokalnych i regionalnych producentów, działają również na zamówienie producentów ze stolicy.

We Wrocławiu nie ma szkoły filmowej. Wizerunek miasta w tym zakresie budowany jest przede wszystkim w oparciu o festiwale filmowe, jak Nowe Horyzonty czy American Film Festival. Towarzyszy temu zakładanie (budowa od podstaw lub zmiana profilu) kin oferujących bardziej ambitny repertuar, przeglądy filmów czy seminaria tematyczne. Wszystkie te działania mają z założenia przyczynić się do wzrostu zainteresowania mieszkańców kinem polskim i międzynarodowym.

Telewizję w Polsce charakteryzuje znaczna koncentracja ośrodków decyzyjnych w Warszawie, bowiem najwięksi nadawcy i producenci telewizyjni mają swoją siedzibę właśnie w stolicy. We Wrocławiu znajduje się 20 podmiotów reprezentujących według PKD podklasę nadawanie programów telewizyjnych ogólnodostępnych i abonamentowych. Jednak tylko kilka z nich ma aktualnie koncesję na produkcję i emisję programów w stacjach regionalnych lub krajowych.

Najdłuższy staż ma Telewizja Wrocław, która nadała swój pierwszy program 14 grudnia 1962 roku. Obecnie programy TVP Wrocław nadawane są w paśmie lokalnym TVP Info. Ogólnie oferta wrocławskiej telewizji obejmuje programy informacyjne, publicystyczne, społeczne, kulturalne, sportowe i rozrywkowe. Ośrodek współpracuje lub współpracował ze stacjami krajowymi oraz czeskimi. Jednak relatywnie niewiele z nich pojawia się na antenie cyklicznie i z dużą częstotliwością. Aktualnie, mimo że TVP Wrocław zatrudnia prawie 90 osób i zajmuje okazały gmach przy jednej z wrocławskich arterii, pozostaje jednak niewykorzystanym potencjałem, którego programy nie są znane widzom całego kraju. Oprócz TVP Wrocław również inne stacje miały lub mają koncesję na emisję swoich programów, m.in. TV Odra i TeDe (Telewizja Dolnośląska). Jednak nadawane przez nie aktualnie programy nie są w kraju znane. *Z kamerą wśród zwierząt* oraz *Koło fortuny* czy inne teleturnieje to programy, których produkcja zakończyła się kilka lat temu, a w to miejsce nie pojawiły się nowe, o takiej samej oglądalności. Uwzględniając potencjał i istniejące zaplecze, wydaje się, że jednym z ważniejszych zadań w zakresie sektora kultury we Wrocławiu jest przyciągnięcie i rozwój podmiotów związanych z działalnością telewizyjną.

DZIAŁALNOŚĆ MUZYCZNA

We Wrocławiu jest niespełna 50 podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON jako prowadzące działalność muzyczną. Wszystkie te podmioty należały do grupy mikroprzedsiębiorstw. Struktura podmiotów wykazuje dominację firm zajmujących się tłoczeniem i nagrywaniem płyt CD i DVD oraz firm zajmujących się tworzeniem muzyki czy ścieżek dźwiękowych do filmów, spektakli teatralnych a także reklam (po 10). W tej drugiej grupie dominują podmioty tworzące muzykę do filmów dokumentalnych oraz reklam telewizyjnych i radiowych. Z danych wynika również, że we Wrocławiu zlokalizowanych jest siedem studiów nagrań, działa sześciu producentów muzycznych i cztery agencje koncertowe. Najmniej jest firm tworzących muzykę do gier komputerowych i telefonów (dwie).

Tab. 1. Analiza SWOT dla przemysłów kultury Wrocławia

a) Działalność wydawnicza

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – różnorodna oferta (wydawanie książek popularnonaukowych, naukowych, edukacyjnych i innych oraz różnorodnych czasopism) – nowe inicjatywy mające na celu wzrost zainteresowania czytaniem, np. Festiwal Opowiadania – obecność znanych wydawnictw o ustalonej pozycji na rynku wydawniczym, w tym Ossolineum – grupa ponad 600 firm zajmujących się różnego rodzaju wydawnictwem 	<ul style="list-style-type: none"> – brak dużych, dynamicznych wydawnictw książkowych – niezbyt liczna grupa wydawców gazet i czasopism o znaczących udziałach na rynku (z wyjątkiem Phoenix Press) – rozdrobnienie rynku wydawniczego – spadek nakładów wydawniczych, zarówno prasy, jak i książek – niewielka liczba wydawców gier komputerowych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – duży rynek zbytu, szczególnie czasopism oraz dalsze próby powiększenia rynku zbytu poprzez m.in. sprzedaż książek nie tylko w księgarniach, ale również w super- i hipermarketach, kioskach i innych miejscach – wydawanie większej liczby audiobooków (aktualnie znacznie zwiększył się na nie popyt) – uruchomienie budżetowych środków pomocy dla rozwojowych podmiotów 	<ul style="list-style-type: none"> – dominujący udział kapitału zagranicznego w strukturze własnościowej czasopism w Polsce, nawet w kategorii dzienników – dominacja warszawskich domów wydawniczych – spadek znaczenia książki i prasy na rzecz nowych mediów, w tym internetu – największe nakłady gazet i czasopism w Polsce dotyczą tytułów mało ambitnych, które koncentrują się na kulinariach, poradnictwie i programach telewizyjnych

b) Przemysł filmowy i telewizyjny

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – dynamiczny rozwój ATM Grupy S.A. – dotychczasowe osiągnięcia oraz perspektywy rozwoju – ponad 200 mikroprzedsiębiorstw zajmujących się kręceniem filmów i wideofilmowaniem – festiwale filmowe odbywające się we Wrocławiu – istniejące studia produkcyjne – wykorzystanie plenerów Wrocławia do produkcji filmów fabularnych – historia i doświadczenia wrocławskich stacji telewizyjnych – baza techniczna ośrodków telewizyjnych – wykorzystanie plenerów Wrocławia do produkcji seriali telewizyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> – brak zaplecza edukacyjnego dla rozwoju przemysłu filmowego – likwidacja Wytwórni Filmów Fabularnych – likwidacja małych kin studyjnych, m.in. należących do Akademickiego Centrum Filmowego – brak znanych w skali kraju programów telewizyjnych, które kojarzone byłyby z TVP Wrocław – brak skutecznych działań na rzecz wzmocnienia stacji regionalnych, głównie TVP Wrocław
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – rosnąca rola filmu fabularnego, który buduje markę miasta/kraju za granicą – konieczna produkcja dobrych, wartościowych filmów i ich skuteczna promocja – popyt na krajowe produkcje zgłaszany przez publiczne i komercyjne stacje telewizyjne – wzrost zainteresowania widzów w całym kraju rodzimymi produkcjami fabularnymi i dokumentalnymi – niższe koszty produkcji filmowej niż w Warszawie – obecność firm, które pracują na rzecz producentów i reżyserów z kraju i zagranicy, wyszukując dla nich aktorów, statystów, plenery – opracowanie dynamicznej strategii rozwoju opartej na zdobyciu większych udziałów w rynku lub zainteresowanie wrocławskimi stacjami inwestora, który wykorzystałby ich potencjał w tworzeniu nowych programów emitowanych cyklicznie w telewizji publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – koncentracja podmiotów związanych z przemysłem filmowym, w tym produkcji telewizyjnej i filmowej w Warszawie – silna konkurencja ze strony kin komercyjnych (multipleksów), połączonych z galeriami handlowymi względem kin oferujących bardziej ambitny repertuar – zjawisko to obserwowane jest w całym kraju – koncentracja znanych stacji telewizyjnych zarówno publicznych, jak i komercyjnych w Warszawie – uzależnienie od KRRiT w sprawie przyznawania koncesji na nadawanie audycji telewizyjnych – nigdyś dbano o to, aby audycje wyprodukowane przez regionalne oddziały TVP pojawiały się w TVP1 lub TVP2, aktualnie nie ma takich wytycznych

c) Przemysł muzyczny

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – liczne działania na rzecz wzrostu zainteresowania muzyką – istniejące studia nagrań – wykształcone kadry, m.in. dzięki obecności szkół muzycznych I i II stopnia oraz Akademii Muzycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – niezbyt duża liczba podmiotów zajmujących się działalnością muzyczną – brak strategii wspierającej inicjatywy komercyjne
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – zainteresowanie zagranicznych wytwórni muzyką o polskich/słowiańskich korzeniach (cel polityki długofalowej) – współpraca oparta na kooperacji między ośrodkami tej samej branży zlokalizowanymi w różnych miastach kraju – skorzystanie z możliwości współfinansowania działań na rzecz kultury ze strony UE 	<ul style="list-style-type: none"> – ekspansja warszawskich wytwórni muzycznych – wzrost znaczenia innych miast i aglomeracji w kraju, w których polityka kulturalna nakierowana jest na działalność muzyczną (np. aglomeracja śląska) – przekonanie o możliwości osiągnięcia sukcesu jedynie w stolicy i za granicą – w efekcie czego zbyt wielu utalentowanych artystów opuszcza Wrocław

Źródło: opracowanie własne

PRZEMYSŁY KULTURY WROCŁAWIA – WNIOSKI KOŃCOWE

Na podstawie zebranych informacji można sformułować następujące wnioski dotyczące stanu i perspektyw rozwoju przemysłu kultury we Wrocławiu.

Przemysły kultury Wrocławia rozwijają się aktualnie w oparciu o nowe wyzwania i kierunki rozwoju. Niejednokrotnie zwraca uwagę brak nawiązania do ukształtowanego potencjału i dorobku wypracowanego jeszcze w XX wieku. Istotne są tu m.in. likwidacja Wytwórni Filmów Fabularnych, spadek znaczenia TVP Wrocław i bardzo zła sytuacja Wydawnictwa Ossolineum. Jednocześnie rozwinęło się wydawnictwo Phoenix Press sprzedające z powodzeniem kilkadziesiąt tytułów gazet i czasopism o tematyce modowej czy kulinarnej oraz grupa ATM produkująca popularne seriale i – co ważne – generująca zapotrzebowanie na podmioty zajmujące się otoczeniem tego typu biznesu, np. organizacją castingów.

Patrząc zatem na zmiany, jakie zaszły wśród największych podmiotów, wydaje się, że zwyciężyły współczesne trendy i zapotrzebowanie na produkty kultury masowej, a instytucje oferujące bardziej ambitne produkty przegrały w tej konfrontacji. Warto również dodać, że w niektórych dziedzinach, jak wydawanie gazet i książek czy nadawanie programów telewizyjnych i radiowych, jest bardzo silna konkurencja ze strony podmiotów (polskich czy zagranicznych) zlokalizowanych w innych miastach. Zatem wykreowanie nowego ważnego gracza z zakresu przemysłów kultury we Wrocławiu byłoby obecnie bardzo trudne.

Przemysły kultury we Wrocławiu są obecnie w fazie zmian. Trudno przewidzieć w dłuższej perspektywie ich wpływ na zmiany społeczne i gospodarcze miasta. Działalność filmowa we Wrocławiu przechodzi powoli proces odbudowy po latach inercji. Z kolei działalność muzyczna nakierowana jest na muzykę poważną. Świadczy o tym liczba wydarzeń muzycznych oraz aktywność instytucji kultury. W rejestrze REGON nie ma zbyt dużo podmiotów zajmujących się działalnością muzyczną, chociaż trzeba zaznaczyć, że nastąpił wzrost liczby klubów muzycznych. Jednak w ostatnim okresie polityka kulturalna nie jest skupiona na działalności muzycznej, a na literaturze, czyli

dziedzinie związanej z działalnością wydawniczą. Ma to związek m.in. ze staraniami miasta o zdobycie tytułu miasta kreatywnego UNESCO w dziedzinie literatury.

Reasumując, należy stwierdzić, że żaden z analizowanych przemysłów nie jest zdecydowanym liderem. Każdy ma zarówno mocne, jak i słabe strony. Każdy cechują pewne szanse i zagrożenia. Warto również dodać, że wpływ na zmiany gospodarcze nie musi postępować razem z wpływem na zmiany społeczne. Znanych i prestiżowych podmiotów z zakresu nieanalizowanych tutaj działalności artystycznej i dziedzictwa narodowego licznie nie jest zbyt wiele, jednak ich wpływ na kształtowanie społeczeństwa opartego na kulturze jest być może największy.

Na podstawie danych zawartych w rejestrze REGON można stwierdzić, że oddziaływanie podmiotów z zakresu tradycyjnych przemysłów kultury na rynek pracy jest dość słabe. Owszem, jest to 969 podmiotów, ale w ogromnej części są to mikroprzedsiębiorstwa. Przykładowo, w najbardziej licznej działalności wydawniczej jest jeden duży podmiot, cztery podmioty z grupy średnich przedsiębiorstw, 11 z kategorii małych i aż 599 mikroprzedsiębiorstw.

Patrząc na daty powstania analizowanych podmiotów, zauważalne jest, że największy progres odnotowuje sektor nowych mediów, w tym wydawnictw gier komputerowych. Jest to właściwie jedyna kategoria z omawianych, dla której liczba zakładanych podmiotów rośnie z każdym rokiem, podczas gdy w sektorze wydawnictw książek i gazet zauważalny jest wręcz spadek (szczególnie po 2007 roku). Wydaje się zatem, że pod względem liczebności podmiotów jedynie sektor nowych mediów może przyczynić się do zmiany struktury wszystkich podmiotów działających we Wrocławiu.

Literatura

References

- Drobniak, A. (2017). Hybrydyzacja rozwoju – prężność i dynamika rozwoju polskich miast. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 467, 22–31.
- Drobniak, A., Wrana, K. (2008). Przemysły kultury jako czynnik konkurencyjności miast. W: J. Słodczyk, E. Szafranek (red.). *Mechanizmy i uwarunkowania budowania konkurencyjności miast*. Opole: Uniwersytet Opolski, 101–111.
- Economy of culture in Europe – Report* (2011) (2012, 23 lutego). Pozyskano z www.keanet.eu/en/ecoculturepage.html
- Gross, J.S. (2016). Hybridization and Urban Governance: Malleability, Modality, or Mind-Set? *Urban Affairs Review*, 53(3), 559–577.
- Klasik, A. (2011). The Culture Sector and Creative Industries as a New Foundation of Development of Large Cities and Urban Agglomerations. W: A. Klasik (red.). *The Cities and Agglomerations Development based on the Culture Sector and Creative Industries. Studia Regionalia*, 30.
- Patkar, M.R., Keskar, Y.M. (2014). Hybridization as a New Paradigm of Urban Development in metropolitan city, a case of Pune City, India. *International Journal of Innovative Research in Science, Engineering and Technology*, 3(1), 8529–8536.
- Murzyn-Kupisz, M. (2016). *Instytucje muzealne z perspektywy ekonomii kultury*. Współpraca J. Działek. Kraków: Wydawnictwo Universitas.
- Namyślak, B. (2014). Sektor kreatywny w gospodarce – ujęcie teoretyczne. *Gospodarka Narodowa*, 2, 153–176.
- Polko, A., Wrana, K. (2009). Przemysły kultury i ich lokalne klastry. Przypadek Bytomia. W: A. Klasik (red.). *Kreatywne miasta i aglomeracje. Studia przypadków. Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej w Katowicach*, 237–256.
- Stachowiak, K. (2015). Problemy metodologiczne badania sektora kreatywnego. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 30, 9–46.

Stryjakiewicz, T., Stachowiak, K. (2010). *Sektor kreatywny w poznańskim obszarze metropolitalnym. Tom 1: Uwarunkowania, poziom i dynamika rozwoju sektora kreatywnego w poznańskim obszarze metropolitalnym*. Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.

Throsby, D. (2010). *Ekonomia i kultura*. Warszawa: Narodowe Centrum Kultury.

Towse, R. (2011). *Ekonomia kultury. Kompendium*. Warszawa: Narodowe Centrum Kultury.

UNESCO. *Framework for Cultural Statistics (2009)* (2011, 22 września). Pozyskano z <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001840/184082e.pdf>

Beata Namyślak, dr hab., Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego. Zainteresowania naukowe: geografia ekonomiczna, studia lokalne i regionalne, ekonomia kultury, klastering.

Beata Namyślak, professor, Institute of Geography and Regional Development, University of Wrocław. Research interests: economic geography, local and regional studies, cultural economics, clustering.

Adres/address:

Uniwersytet Wrocławski
Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego
pl. Uniwersytecki 1, 50-137 Wrocław, Polska
e-mail: beata.namyslak@uwr.edu.pl